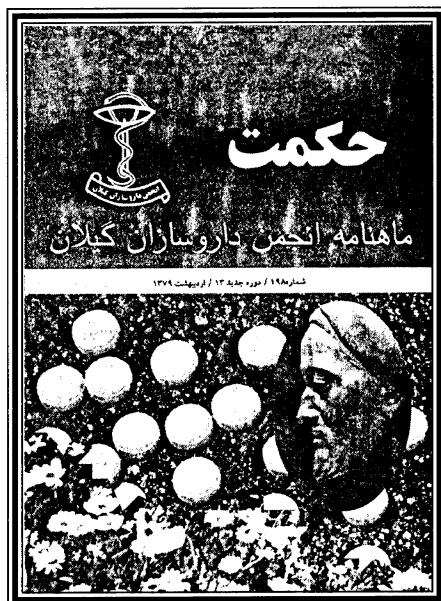

یک مقاله، یک نشریه

تهیه و تنظیم: دکتر شادان-فر

مقدمه

انجمن داروسازان گیلان به لحاظ اجتماعی و نیز فرهنگی، انجمن نمونه ایست. بیش از ۱۶ سال است که بصورت منظم در هر ماه مطالبی علمی با استفاده از منابع جدید، برای داروسازان تهیه و منتشر می‌کند. در آغاز فعالیت، مطالب بصورت پلی‌کپی تهیه می‌شد اما گذشت زمان، پلی‌کپی اولیه را بصورت ماهنامه چاپی وزینی بنام «حکمت» درآورد، که با توجه به عدم بهره‌گیری از مساعدتهای بخش دولتی و نیز با توجه به محدودیت‌های فنی مناطق دور از مرکز، از نظر شکل و محتوا به اندازه‌های مقبول و شایسته تحسینی دست یافته است. صاحب امتیاز ماهنامه حکمت که

تاکنون ۱۸ شماره را با این اسم منتشر ساخته «انجمن داروسازان گیلان»، مدیر مسئول آقای دکتر کامبیز امجدی و سردبیر آقای دکتر غلامحسن مهدیزاده است. ویراستاری «حکمت» به عهده استاد گرانقدر جناب دکتر محمود بهزاد است که ماهنامه رازی نیز از مقاله‌ها (ترجمه‌های) ایشان برخوردار بوده و از این نظر به خود می‌بالد. بهر حال اهل «حکمت» همگی از همکاران عزیز داروساز بوده حسب وظیفه باید قدردان تلاش آنان باشیم. برای آشنایی خوانندگان ارجمند رازی با این نشریه یکی از مقاله‌های آن را با عنوان: «آیا گیاه داروها بی‌زیان‌اند؟» با ترجمه سرکار خانم دکتر ژاله تحویلدار تقدیم حضورتان می‌کنیم:

آیا گیاه داروها بی‌زیان اند؟

ترجمه: دکتر ژاله تحویل‌داری

خلاصه

گیاه پزشکی شکل عامه پسندی پیدا کرده است. مردم گیاهان دارویی را طبیعی و بی‌زیان می‌پندارند. این مقاله مروری است بر گزارشهای جدید درباره عوارض ناخواسته گیاه داروها. در این گزارشها مواردی از واکنشهای حساسیتی، مسمومیتها، عوارض ناخواسته مربوط به ویژگیهای فارماکولوژیکی مورد انتظار از گیاه دارو، عوارض جهش زایی، تداخل دارو، ناخالصی و بی‌دقتی در تشخیص درست نوع گیاه ذکر شده است. اطلاعات ما به خاطر گزارشهای ناقص موجود، ممکن است -درست مثل «رأس کوه یخی نسبت به بقیه آن که در زیر آب نهفته است»- کم باشد. درباره خطر نسبی گیاه داروها در مقایسه با داروهای صنعتی اطلاعات اندکی موجود است، اگر چه ممکن است خطر بعضی گیاه داروها از داروهای رایج کمتر باشد.

گیاه درمانی هم در ایالات متحده آمریکا و هم در اروپا به صورتی فزاینده عامه پسند شده است. صنعت گیاه دارو هم اکنون در ایالات متحده یک صنعت بزرگ با گردش مالی ۱/۵ میلیارد دلار در سال است. قسمت اعظم فرآوردههای آن بدون پروانه هستند و نیازی به قید میزان اثر و بی‌خطری و کیفیت ندارند. برخلاف تصور رایج که گیاه داروها به دلیل طبیعی بودن بی‌زیان اند، آنها نیز عوارض ناخواسته دارند. مذاکره درباره صدور پروانه برای گیاه داروها و اعمال روشهای استاندارد کردن آنها از نظر کیفیت و بی‌خطری ادامه دارد.

گیاه داروها بی‌زیانند؟ اغلب کتابهای مرجع، اطلاعات مفصلی درباره عوارض ناخواسته گیاه داروها را تا پیش از سال ۱۹۹۲ منتشر کرده اند. در این مقاله اطلاعات مربوط به عوارض ناخواسته گیاه داروها که از سال ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۶ از جستجو در Medline و از مکاتبه‌های متخصصان به دست آمده‌اند بررسی شده است. رده بندی انواع مختلف واکنش‌هایی که در اینجا شرح داده شده: تا حدودی اختیاری است.

واکنشهای حساسیتی

فرآورده‌های گیاهی می‌توانند واکنش‌های حساسیتی به‌بار آورند. این واکنش‌ها از التهاب‌گذرای پوستی گرفته تا شوک آنافیلاکتیک متغیر است. به دنبال مصرف غذای ملکه زنبور عسل (Royal Jelly) برونکواسپاسم قوی و به دنبال مصرف یوهمبین که جهت افزایش نیروی

جنسی مصرف می‌شود یک واکنش شدید حساسیتی شبیه سندروم لوپوس (Lupus) مشاهده شده است. گزارش‌های جدیدی نیز مبنی بر بروز واکنش‌های شدید حساسیتی به دنبال مصرف کافور و مخلوطی از گیاهان اسطوخودوس، یاسمن، Rose Wood، که در «رایحه درمانی» مصرف دارد، در دست است.

واکنش های سمی

بسیاری از فرآورده های گیاهی حاوی «فلاونوئیدها» هستند. متجاوز از صد فرآورده از این گونه در بازارهای اروپا وجود دارد. این خانواده گیاه دارو چند اثر سودمند مثل فعالیت اکسیداتیو یا احیا در نفوذپذیری عروق دارند. با وجود این گزارش های جدیدی مبنی بر بروز عوارض سمی نظیر کمخونی همولیتیک، اسهال مزمن، عوارض شدید کلیوی، التهاب قولون، همراه مصرف آنها منتشر شده است.

پودنه (Pennyroyal) که در فروشگاه های «غذای سالم» ایالات متحده به وفور وجود دارد به طور سنتی برای سقط جنین مصرف می شود. در یک بررسی اخیر ۱۸ مورد مسمومیت متوسط یا شدید پس از مصرف ۱۰ میلی لیتر روغن پودنه و جزئیات ۴ مورد دیگر، که دو تای آنها بدفرجام بوده گزارش شده است.

سیزاب (Germander) گیاه دارویی است که به خاطر صفرآور و ضد عفونی بودن مورد توجه عامه مردم ایالات متحده است. در لیکورها، چای ها، تونیک ها و اشتهاورها وجود دارد. کپسول حاوی سیزاب در فرانسه به منظور کاهش وزن در فروشگاه ها عرضه می شود. بیش از ۳۰ مورد نارسایی حاد کلیوی، که دست کم یک مورد آن بدفرجام بوده گزارش شده است، از آن پس مصرف فرآورده های سیزاب منع شده است، اخیراً دو مورد نیز در کانادا گزارش شده که هر دو بیمار سیزاب را جهت کاهش وزن مصرف کرده و به هیپاتیت مبتلا شدند که خوشبختانه بازگشتی بود و هر دو پس از قطع مصرف بهبود یافتند.

مصرف چای متشکل از ریشه سنبل الطیب، Chapparral, Skullcap که در ایالات متحده آمریکا

رایج است عوارضی نظیر هیپاتیت حاد به وجود آورده است که تأییدی است بر سمیت کبدی آنها. سنبل الطیب حاوی مواد الکیله کننده ای است که مانع می شوند «تیمیدین» در سنتز DNA وارد شود. در نتیجه سبب اختلال عملکرد میتوکندری می گردد. Chaparral به عنوان شکارچی رادیکال های آزاد مورد استفاده قرار می گیرد. زنی ۶۰ ساله که ده ماه از این گیاه مصرف کرده بود به دلیل هیپاتیت شدید در بیمارستان بستری شد، تنها دلیل آن مصرف Chaparral بوده است. حال بیمار چنان به وخامت گرایید که مجبور به پیوند کبد شدند. موارد مشابه دیگری نیز گزارش شده اند.

Comfrey و Skullcap نیز هیپاتیت به بار می آورند، این چیزی است که با بیوپسی تأیید شد. قطع مصرف این گیاهان باعث بهبود بیمار می شود. Momordica Charantia گیاهی ضد دیابت است که به عنوان سبزی در سریلانکا مصرف می شود. معلوم شده است که عصاره میوه آن حاوی سموم کبدی است.

Sauropus androgynus گیاهی بومی مالزی است که برای استفاده تجاری کشت می شود. عصاره آن برای کنترل وزن مورد مصرف دارد. ۲۳۰ مورد التهاب مسدودکننده نایژه ها به دنبال مصرف آن به مدتی در حدود ۱۰ هفته گزارش شده است. پیش آگهی این موارد هنوز محقق نیست، در مواردی اقدام به پیوند ریه شده است.

فرآورده های گیاهی چین به صورتی فزاینده در ایالات متحده آمریکا و اروپا مورد استفاده قرار دارد و مصرف آنها بارها با اثرات سمی همراه بوده است. مصرف داروهای لاغرکننده حاوی «اسید اریستو لوشیک» باعث فیبروز بافت بین لوله های ادراری کلیه، نارسایی کلیه و مرگ بیش از سه زن

شده است. لاغرکننده های گیاهی از سال ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۲ تا زمانی توسط داروخانه های بلژیک توزیع می شد که متوجه افزایش تدریجی فیبروز بافت بین لوله های ادراری کلیه شدند. همه بیماران رژیم لاغری یکسانی را دنبال کرده بودند و تشخیص با بیوپسی کلیه تأیید شد. وضع بیشتر بیماران به سرعت به وخامت گرایید و نیاز به دیالیز پیدا کردند. گفته شد که «اسید اریستو لوشیک» موجود در گیاه می تواند مسئول این عوارض باشد. بعد از دشواری های اولیه این مواد سمی کلیوی در کپسول شناخته شدند. یک پیگیری نشان داد که بیش از ۸۰ زن مبتلا شده اند: در حدود نیمی از آنها نیاز به پیوند کلیه داشتند. اخیراً مورد مشابهی از اسپانیا گزارش شد. فیبروز بافت بین لوله های ادراری کلیه از نظر بالینی و بافت شناسی شبیه مواردی بود که در بلژیک رخ داد. در این مورد علت مسمومیت مصرف مرتب دم کرده *Aristolochia pestolochia* بوده است و موارد پرشماری از مسمومیت با تاج الملوک گزارش شده است از جمله دو مورد که بدفرجام بوده اند.

جدول ۱ - تعدادی از گیاهانی که غالباً با واکنش های حساسیتی همراه بوده اند

سنبل خطایی	گل مینا
فلوس	بارهنگ
قاصدک	کنگر فرنگی
زردآلو	جعفری
کرفس	جلبک قهوه ای
فرقیون	اکلیل کوهی
انجیرک	سروکوهی
کاسنی تلخ مزه	بومادران
دارچین	ریش بز

گزارش های بیشتری درباره سمیت کبدی همراه تجویز گیاه داروهای چینی در دست اند. چند مورد هپاتیت حاد، به دنبال مصرف نوعی گیاه چینی تسکین دهنده و ضد درد موسوم به *Jin Bu Huan* که هزار سال به طور سنتی متداول بود دیده شد. سه مورد هپاتیت که یکی بدفرجام بود پس از تجویز مخلوطی از گیاه چینی برای درمان اکزما، رخ داد. معلوم شد داروی سنتی چینی به نام *Bajiaolian* ماده ای سمی به نام پودوفیلوتوکسین دارد و باعث چند مورد «ترومبوسیتوپنی» و آسیب کبدی شده است. دیگر گیاه داروی سنتی چین به نام *To - Saip* برای درمان سرماخوردگی مصرف می شود. اخیراً آن را در ژاپن برای درمان بیماری مزمن کبد تجویز کرده اند. پزشکان ژاپنی چهار بیمار یافتند که این دارو در آنها آسیب حاد کبدی و بند آمدن دفع صفرا را باعث شده بود. نیز اضافه کردند که به چهل مورد مشابه برخورده اند.

قارچ *Shiitake* که به عنوان گیاه دارویی محرک سیستم ایمنی بدن در چین شهرت بسیاری دارد بارها باعث «درماتیت» شدید شده است. یک نشریه (۵۱ مورد را در این زمینه انتشار داده است. قارچ *Kombucha* (که به راستی قارچ نیست بلکه مخمری است که با باکتری به طور همزیست زندگی می کند و گرداگرد مجموعه آنها غشایی تراوا وجود دارد. دارویی سنتی است که امروزه برای انواع بیماری ها، از سرطان گرفته تا رویش مو مصرف می شود. این دارو دست کم در چهار مورد مسمومیت کبدی به بار آورده است. *Tripterygium wilfordii* گیاه داروی عامه پسندی در چین است که به عنوان ضدالتهاب مصرف می شود. گزارش شده است که باعث *Lupus nephritis* شدید می شود ولی بیمار پس از قطع مصرف دارو بهبود می یابد.

دو گزارش مربوط به نارسایی ناگهانی کبد با مصرف فرآورده های گیاهی چینی که به صورت چای نوشیده می شود و به «زندگی جاویدان» معروف اند، وجود دارد. تحقیق درباره ترکیب این فرآورده به این آگاهی انجامیده است که همیشه دارای گیاهان معینی نیست ولی هر نسخه برای تأمین نیاز بیمار معینی نوشته می شود.

گزارش دیگری به شرح ۱۱ مورد آسیب کبدی پس از خوردن گیاه داروهای چینی، پرداخته است. در دو مورد دیگر نیز رابطه علت و معلولی احتمالاً فرضی بود. چند گیاه داروی چینی همین وضع را داشتند. اثرات گیاه داروها ظاهراً در افراد مختلف متفاوت بود و ارتباطی با مقدار دارو نداشت. این داروها هزاران سال مورد استفاده بوده اند. بی خطری گیاه داروهای چینی به تفصیل مورد تجدید نظر قرار گرفته است.

Meyers و Bemousan در یک بررسی جدید به این نتیجه دست یافتند که «در حال حاضر برای نشان دادن کمیت خطرهای گیاه داروهای چینی اطلاعات کافی در دسترس نیست». برای به دست آوردن این اطلاعات باید برای این زمینه در پژوهش حق تقدم قایل شد.

عوارض ناخواسته مربوط به اثرات فارماکولوژیکی

وخامت کلی وضع بیماران مبتلا به اسکیزوفرنی، شامل علامات مرضی تحریک پذیری، فعال شدن، و اختلال خواب، پس از کشیدن سیگار حاوی Ginseng چینی گزارش شده است. ترک این عادت به بهبود وضع بیمار انجامیده است. زنی مبتلا به افسردگی گفته است روزی یک قرص Ginseng علاوه بر قرص ضدافسردگی می خورد،

چهار روز بعد سخت به شیدایی مبتلا و راهی بیمارستان شده است. پس از قطع مصرف قرص Ginseng خلق و خوی اش به سرعت متعارف شد. Ginseng سیبری نیز بر اساس گزارش موجود، به همراه دیژیتالیس درمانی سبب بالا رفتن ترازهای دیگوکسین شده است. بر اساس گزارش، یک مورد مصرف منظم مقداری Ginseng به مدت سه روز باعث ظهور سندروم Stivens - Johnson برگشت پذیر شد و در یک مورد دیگر مصرف مقدار زیاد Ginseng همراه اتریت مغزی بود.

MaHuang گیاه داروی دیگر چینی است که حاوی ادرین است. به عنوان گیاه داروی محرک بسیار مصرف می شود. یک بیمار که مبادرت به خوددرمانی می کرد به او هام و بدگمانی (Paranoia) مبتلا شد. با قطع مصرف Ma Huang حالت طبیعی ذهنی خود را بازیافت.

Agnus castus گیاهی است با خواص شبیه استروژن و برای درمان تعداد زیادی از اختلالهای زنانه مصرف می شود. Agnus castus می تواند باعث تحریک زیاده از حد تخمدان و افزایش خطر سقط شود.

Guar gum به عنوان کمک کاهش وزن و مسهل تبلیغ شده است. بر اساس تحلیل یکی از گزارش های FDA، ۲۶ مورد عوارض ناخواسته سخت در نتیجه مصرف این گیاه مشاهده شد که ۱۸ مورد آن انسداد مری و ۷ مورد انسداد روده باریک و یک مورد بدفرجام بود. یک عامل خطر این پیشامدها ظاهراً اختلالات معدی روده ای موجود بوده است.

«لاغر کننده» دیگر که از گل طاووسی به دست می آید باعث افت گردش خون و توقف تنفس ناشی از اسپارتین شده است اسپارتین یک الکالوئید کینولیزیدین است که خاصیت اوکسی توسیک دارد.

بسیاری از گیاهان سالسیلات دارند. سالیسیلیسم همراه استفراغ و حملات گسترده در کودکی مشاهده شد که بر حسب اتفاق ۲۰ میلی‌لیتر دارویی را بلعیده بود که حاوی روغن های Wintergreen، کافور، نعناع صحرایی، مانتول و اوکالیپتوس بود. گیاه داروهای دیگر خاصیت کومارین مانند دارند و مصرف این گونه گیاه داروها در آبستنی و یا شیردهی بر خطر خونروی درون جمجمه‌ای در نوزادانی که شیر می‌خورند، می‌افزاید.

اثرات جهش‌زایی

مسهل های آنترانویید مثل Aloe, Cascara, Seuna Rhubarb, Frangula بسیار رایج اند و عموماً بی‌خطر تصور می‌شوند. ولی مصرف دراز مدت (۱۰ تا ۳۰ سال) این داروها می‌تواند یک عامل خطر سرطان «قولون - راست روده» گردد. شیوع «پسودوملانوزکولی» (که عموماً ناشی از مصرف مسهل است) در بیمارانی که به این نوع سرطان، مبتلا هستند، ۶/۸٪، حال آنکه در بیماران غیر سرطانی ۵/۶٪ بود. این یافته مهم نیاز به تأیید دیگر بررسیها دارد، زیرا اطلاعات همه‌گیری شناختی در این باره ضد و نقیض است.

کاپسای سین جزء اصلی فلفل Chilli است. خوردن مقدار زیاد آن به طور منظم ممکن است چون یک عامل سرطان را عمل کند و موجب سرطان معده شود. با وجود این همین ماده به مقدار کم ظاهراً فعالیت ضدسرطانی دارد.

تأثیر متقابل داروها بر یکدیگر

تأثیر متقابل گیاه داروها بر یکدیگر در نسخه‌نویسی‌ها چنانکه باید مورد پژوهش قرار

نگرفته است. امکان دارد گیاه داروهای یکدیگر را غیرفعال سازند یا باعث تشدید اثر گردند. مثلاً تجویز همزمان فنی‌تویین و Shankhapushpi، که درمان Ayurvedic (درمان سنتی هندوستان) است، بر اساس گزارش موجود به کاهش غلظت فنی‌تویین سرم انجامید که نتیجه‌اش عدم کنترل حمله‌های صرعی شد.

از سوی دیگر خوردن عصاره «گریپ‌فروت» غلظت سرمی سیکلوسپورین، مسددهای کانال کلسیم و بعضی از داروهای دیگر را زیاد می‌کند و این کار را از طریق رقابت در گذر از مسیر متابولیسمی یکسان انجام می‌دهد. موردی گزارش شد که در آن ناهنجاری انعقادی پس از مصرف گیاه‌داروهای چینی همراه وارفارین پیدا شد. در آزمایشی متقاطع شامل داوطلبان تندرست، گیاه داروهای چینی حاوی «گلیسرین» (Saik-Tok - Sho و Sai - To - Boku و Sairei - To) بر فارماکوکینتیک «پردنیزولون» اثر گذاشتند. گلیسرین در شیرین بیان نیز پیدا شده است.

ناخالصی

نبود مقررات در زمینه گیاه داروها ممکن است موجب غفلت از ناخالصی‌های موجود در گیاه دارو شود. بر اساس گزارش‌های موجود این ناخالصی بارها در نتیجه کاربرد داروهای Ayurvedic مسئله آفرین بود مثلاً مسمومیت از سرب گزارش شده است. از این گذشته بعضی از فرآورده های Avurvedic حاوی آرسنیک و دیگر مواد بسیار سمی‌اند که به عنوان دارو تجویز می‌شوند. یک مرکز بریتانیایی اطلاعات مسمومیت‌ها، پس از بررسی یک دوره هفت ساله، ۵ مورد از این مسمومیت‌ها را شناسایی کرده است. فرآورده های مورد نظر

حاوی سرب، روی، جیوه، آرسنیک، آلومینیوم و قلع بودند. در افرادی که از این گیاه داروهای آلوده مصرف کرده بودند، غلظت خونی این فلزات سنگین ۲ تا ۱۰ برابر حداکثر مقدار فیزیولوژیکی افزایش یافته بود. ناخالصی جیوه، سرب و دیگر فلزات سنگین در فرآورده‌های ساختن این داروها ممکن است رخ دهد. به بعضی از داروهای Ayurvedic بدون آنکه نام ببرند، به طور تقلبی، داروهای متداول مثل آسپیرین و پاراستامول افزوده اند.

بر اساس گزارش موجود، جلبک دریایی (Kelp) حاوی آرسنیک است و در بیماری باعث «ترومبوسیتوپنی» ناشی از خود ایمنی شده است. لکه‌های فراوان پوستی ناشی از نشت خون در بیمار پیدا شد. بیمار بعد از خوددرمانی با ۵۵۰ میلی‌گرم کلپ در روز، به مدت ۶ هفته رنجور شد. پادتنهای پلاکتی او افزایش یافتند و ماکارویوسیتها و مگالوبلاست‌های مغز استخوانش زیاد شدند. تجزیه کپسول‌های Kelp نشان داد که هر یک ۱/۳ میلی‌گرم در هر گرم آرسنیک داشته است. با تزریق ایمونوگلوبولین وریدی، پردنیزولون و بعداً آزاتیوپرین درمان شد و بعد از ۳ ماه تندرستی کامل خود را بازیافت. گزارشی دربارهٔ مرد سالخورده‌ای در دست است که روزی ۲ تا ۴ قرص (نشناخته) گیاه‌دارو به مدتی متجاوز از یک سال مصرف کرد. علامات مرضی زیادی گلوکوکورتیکوئید در او ظاهر گشت، نیز به ضعف عضلات نزدیک به تنه دست‌ها و پاها و پوکی استخوان مبتلا شد، بعداً معلوم شد که هر قرص ۵/۴ میلی‌گرم تریامسینولون دارد.

ناخالصی در گیاه‌داروهای چینی نیز وجود دارد. پنج مورد در گیاه داروهای چینی، حب‌هایی بوده‌اند که مگنمیک اسید و دیازپام داشتند ولی

اعلام نشده بود، از جمله عوارض ناخواسته مصرف آنها خونروی گستردهٔ معدی روده‌ای و نفریت بافت بین لوله‌های ادراری کلیه بوده‌اند. گزارش دیگری در مورد تقلب گیاه داروهای چینی با مگنمیک اسید داده شد که به نارسایی کلیه انجامیده است. بیمار به همودیالیز نیاز پیدا کرد و بعداً بهبود یافت. گیاه داروی دیگر چینی مقادیر سمی آرسنیک و حبوبات داشت. گیاه داروهای چینی مورد استفاده سیستمی و موضعی نیز حاوی کورتیکوستروئیدهای قوی بودند. بنابراین خوددرمانی به مدت یک ماه به سندرومی شبیه کوشینگ انجامید که پس از قطع مصرف از بین رفت. موارد مشابهی که در آنها مسمومیت از سرب، جیوه، تالیوم، آرسنیک و کادمیوم گیاه داروهای چینی رخ داده گزارش شده است.

در عمان و امارات عربی «بنت الدهاهب» را برای رفع ناراحتی‌های گوناگون معده می‌دهند. معلوم شد که عمدتاً اکسید سرب دارد و چند مورد آنسفالیت را باعث شده است. دولت عمان ورود آن را ممنوع ساخت. تجزیهٔ مقدار زیادی از این دارو معلوم ساخت که در هر ۱۰۰ گرم آن ۹۱ گرم مونوکسید سرب، ۶۰۰ میلی‌گرم اکسید آنتیموان و ۵۰ میلی‌گرم کادمیوم وجود دارد.

گیاهان اشتباهی

تأیید نادرست، مسئلهٔ دیگر گیاه داروهاست. این کار ممکن است غیر عمدی یا تعمداً به منظور صرفه‌جویی انجام گیرد. یک مورد تأیید نادرست غیرعمدی که در آلمان و فرانسه رخ داد وقوع نفریت حاصل از فیبروز بافت بین لوله‌های ادراری کلیه‌ها در افرادی بود که گیاه داروی لاغری خورده بودند. در این فرآورده به جای داروی گیاهی چینی موسوم

به «Fanji» داروی «Fanji Guang» که حاوی «اسید اریستولوشیک» است و سمیت کلیوی دارد به کار برده بودند. موردی از سناریوی اخیر دارویی است که ادعا می‌شود بر قدرت جنسی می‌افزاید ولی یوهمبین ندارد اما کافئین یا مخلوط گیاه داروی تقلبی چینی و «پودوفیلوم هکزاندروم» است. این داروی مبیی مسئول چند مورد «نوروپاتی» در هنگ کنگ بود. به طوری که معلوم شده در این شهر ۱۰ درصد گیاه داروهای چینی با این گیاه سمی و تقلبی تهیه می‌شود.

اشتباه در کاربرد اصطلاحات مسئله را پیچیده‌تر می‌سازد. امکان دارد برای یک فرآورده چند نام وجود داشته باشد: نام انگلیسی، ترجمه نام به زبان خارجی، نام لاتین داروشناختی، نام علمی و نام تجاری.

بروز عوارض ناخواسته

گروهی پژوهشگر اقدام به یک بازنگری وضع تمامی ۲۶۹۵ بیماری پرداختند که در یک دپارتمان پزشکی تایوان در دوره‌های ده ماهه پذیرفته شده بودند. ۴٪ این بیماران از آن نظر پذیرفته شده بودند که مسائلی مربوط به دارو داشتند، گیاه داروهای سومین گروه از داروهای بودند که عوارض ناخواسته به بار آورده بودند. یک بررسی چند مورد از فیلیپین نشان داد که استفاده از گیاه دارو عامل اصلی سرطان بینی و حلق بوده است. یک بررسی دیگر که شامل ۱۷۰۱ بیمار بود که در دو بخش عمومی بیمارستان هنگ کنگ پذیرفته شده بودند، نشان داد که علت مشکل ۲٪ تمامی بیمارانی که در بیمارستان پذیرفته شده بودند عوارض ناخواسته گیاه داروهای چینی بوده است که دو مورد آنها شدید بود. یادداشت جدیدی از «مرکز همکاری WHO برای

کنترل جهانی دارو» حاکی از آن بود که ۵۰۰۰ گزارش مظنون به عوارض ناخواسته ناشی از فرآورده‌های گیاهی در پرونده موجود است.

«واحد ملی سموم در لندن» به یک بررسی گذشته‌نگر دوره‌ای پرداخت که از ژانویه ۱۹۸۲ شروع و به مارس ۱۹۸۹ ختم می‌شد و یک آینده‌نگری در سال ۱۹۹۱ انجام داد. واحد مذکور ۱۰۷۰ پرسش در رابطه با گیاه داروها و دیگر داروهای سنتی دریافت کرد که ۲۵٪ آنها از جانب بیمارانی بود که علامات مرضی داشته‌اند. بیشتر عوارض ناخواسته همراه استفاده از مسکن‌های گیاهی بوده است. در موارد دیگر یک ارتباط علت و معلولی بین استفاده از گیاه داروها و وقوع ناخواسته بسیار محتمل بود: یک مورد هپاتیت بعد از کاربرد یک داروی Ayurvedic پیش آمد، نارسایی بدفرجام کبد بعد از استفاده از چای دارویی چینی به خاطر درمان اکزما رخ داد، یک مورد مسمومیت از اتروپین پس از مصرف چای بلادونا، یک مورد شکم درد بعد از مصرف یک گیاه مقوی حاوی کاپسیکوم، یک مورد آسیب کبدی پس از مصرف یک مسکن گیاهی شامل والرین، Hops و ژانسیان و Skullcap رخ داد، یک مورد «فتودرمیت» پس از خوردن سداب پیش آمد، یک مورد یرقان بعد از خوردن Skullcap و گل طاوسی رخ داد. دست‌اندرکاران، تست‌های معمولی کنش کلیه را برای افرادی که گیاه داروهای چینی مصرف می‌کنند، توصیه کرده‌اند.

یک بررسی درباره ۴۰۰ استفاده‌کننده از داروهای مکمل انجام دادیم و به این نتیجه رسیدیم که ۸۰٪ کسانی که گیاه دارو مصرف کرده‌اند دچار عوارض ناخواسته شده‌اند. هیچ‌یک از این عوارض شدید نبوده است.

جدول ۲- چند گیاه داروی متداول که بدون عوارض ناخواسته پنداشته می‌شوند.

نام گیاه	اثر فارماکولوژیکی ادعا شده
بابونه	ضدالتهاب
سیر	پایین آورنده کلسترول . ضد فشار خون
پرسیاوشان	به جریان خون سرعت می‌بخشد
نعناع صحرایی	مسکن
Sabal serrilata	ضدالتهاب
Serenna repeus	ضداندروژن ، استروژنیک . ضد خیز
Hypericum perforaturn	ضد افسردگی

اظهار نظر

همه چیزهای طبیعی بی‌خطر نیستند. در جدول (۳) اسامی چند گیاه آورده شده که پنداشته می‌شود بدون عوارض شدید ناخواسته‌اند. چند گیاه دارو به عکس دارای عوارض ناخواسته به نظر می‌رسند (جدول ۳).

استفاده سنتی بی‌خطری را تضمین نمی‌کند. بخصوص عوارض ناخواسته نادر، عوارض با تأخیر (مثل جهش زایی)، یا عوارضی که پس از استفاده دراز مدت معلوم می‌شوند، ممکن است از «تجربه با گذشت زمان» تشخیص داده نشوند. کاربرد تاریخی می‌تواند به عنوان شاخص بی‌خطری (یا کارایی) با ارزش باشد، ولی بررسی‌های نظارتی بعد از آنکه دارو وارد بازار شد و دیگر روش‌های تشخیص مسایل بی‌خطری گیاه داروها، نیز در مورد هر نوع داروی دیگر باید آغاز گردد. مکانیسم‌های کنترل کیفیت باید اجباری گردد. نظارت FDA در ایالات متحده، که یک سیستم گزارش داوطلبانه است در مورد فرآورده‌های گیاه دارو، گامی در جهت درست است.

در سراسر جهان بیش از ۸۰٪ جمعیت گیاه دارو مصرف می‌کنند و در غالب کشورهای صنعتی استفاده از گیاه داروها به صورتی بی‌سابقه دارد

بروز واقعی عوارض ناخواسته ناشی از گیاه داروها دانسته نیست و احتمالاً این عوارض کم شمار نباید باشد.

بی‌خطری نسبی

آیا گیاه‌داروها بیش از داروهای صنعتی بی‌خطرند یا کمتر از آنها؟ «هیپریکوم پرفوراتوم» ظاهراً به اندازه ضدافسردگی‌های استاندارد، برای افسردگی‌های خفیف تا متوسط، کارآیی دارد ولی همراه عوارض ناخواسته آن بسیار کمتر است.

در یک آزمایش بالینی بزرگ غیر انتخابی (n=۱۰۹۸) مبتنی بر مقایسه عصاره یک گیاه (Permixon) با یک «بازدارنده ۵ آلفا-ردوکتاز» (Finasteride) در درمان بزرگ شدن خوش خیم پروستات، هر دو دارو بهبود مشابه در علامات مرضی نشان داده‌اند، ولی میزان عوارض ناخواسته به نفع گیاه دارو بوده است. یک بررسی جدید اثر گیاه دارو و داروی صنعتی در مورد بزرگ شدن خوش خیم پروستات، این یافته را تأیید کرد و به این نتیجه رسید که «نسبت سود و خطر گیاه‌درمانی» در مقایسه با داروهای صنعتی، مثبت است.

به شصت بیمار مبتلا به ناراحتی غیر اختصاصی بخش فوقانی شکم به صورتی غیر انتخابی مخلوطی گیاهی (رازیانه، نعناع بیابانی، افسنتین) یا متوکلوپرامید به مدت ۲ هفته تجویز کردند. گیاه دارو بهتر علامات مرضی را رفع کرد و عوارض ناخواسته بسیار کمتر داشت.

دست آخر، عصاره سیر می‌تواند تراز کل کلسترول خون مبتلایان به زیادی کلسترول خون را با عوارض ناخواسته کم، پایین بیاورد.

جدول ۳. اثرات ناخواسته احتمالی رابطه علت و معلولی

نام گیاه / اجزاء	اثرات ناخواسته	دلیل قبول اصل علت
تاج الملوک راوند گیاه داروهای Ayurvedic	تپش قلب ، اریتمی ، تهوع ، درد شکم سمیت کلیوی مسمومیت از فلزات سنگین	گزارش مکرر اثرات ناخواسته گزارش مکرر اثرات ناخواسته گزارش مکرر ، فلزات سنگین در فرآیند ساخت دارو وارد شده و قابل تشخیص اند عوارض ناخواسته اسپارتین آشکار است گزارش مکرر اثرات ناخواسته
گل طاووسی Chaparral	خواص اوکسی توسیک دارد آسیب کبدی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته گزارش مکرر اثرات ناخواسته که از تجربه خون معلوم شده است .
مخلوط های گیاه داروهای چینی Comfrey	مسمومیت ناشی از فلزات سنگین آسیب کبدی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته ارتباط علت و معلولی از طریق تکرار گزارش ها
فلاونوئید مریم نخودی Guar gum	کمخونی همولپتیک . آسپ کلیوی آسیب کبدی انسداد لوله گوارش	گزارش مکرر اثرات ناخواسته گزارش مکرر اثرات ناخواسته
ریشه شیرین بیان Pennyroyal	هیپوکالمی ، زیاد شدن فشار خون ، آریتمی ، خیز آسیب کبدی	
آلکالوئیدهای پیرولیدین	آسیب کبدی	

دسترسی به درمان کامل و واقعی کردند. بر همین قیاس خطرهایی همراه خوددرمانی با گیاه دارو و کثرت کتاب‌هایی است که برای عامه مردم نوشته می‌شود و سرشار از توصیه‌هایی است که در بهترین شرایط ساده لوحانه و در بدترین شرایط خطرناک‌اند. یک پژوهش جدید در ایالات متحده آمریکا معلوم داشته است که توصیه از جانب فروشگاه‌های «Food Safe» می‌تواند به صورتی خطرناک گمراه کننده باشد. بعضی از گیاهان که برای هدف‌های درمانی به کار می‌روند با خطرهای جدی همراهند و میزان اندازه بی‌خطری آنها دانسته نیست. با در نظر گرفتن کاربرد فراوان آنها، بسیار ضروری است که یک پژوهش منظم درباره گیاه داروها انجام گیرد.

منبع:

Ernest E. American Journal of Medicine Vol (104) Feb, 1998.

احیا می‌شود. از هر سه نفر آمریکایی یک نفر از گیاه دارو استفاده می‌کند و کاربرد گیاه داروها در تحصیل کرده ها و افراد مرفه شایعتر است .

فروش گیاه داروها در ایالات متحده حدود ۱/۵ میلیارد دلار در سال است ، این رقم در اروپا سه برابر است .

هم داروهای با نسخه و هم بی نسخه ، پیش از آنکه در دسترس عموم قرار گیرند باید به دقت بررسی شوند. فرآورده‌های گیاه داروها به عکس به عنوان مکمل وارد بازار دارو می‌شوند بدون آنکه مورد بررسی قرار گیرند. مکمل های گیاهی مجاز نیستند ادعا کنند اثر اختصاصی برای تندرستی دارند ولی می‌توانند ادعا کنند که با حفظ تندرستی ارتباط دارند.

گیاه داروها علاوه بر مسایل بی‌خطری مستقیم خطرهای غیرمستقیم نیز به همراه دارند. اینها با شایستگی پزشک ارتباط دارند و امکان دارد مانع